

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918“, ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT**

**COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV . DR. CONSTANTIN CUBLEȘAN**

**DOCTORAND:
MIHAELA RĂDULESCU**

**Alba Iulia
2012**

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918“, ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE**

**ELENA FARAGO.
COCA FARAGO
- STUDIU MONOGRAFIC -
REZUMAT**

**COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV . DR. CONSTANTIN CUBLEȘAN**

**DOCTORAND:
MIHAELA RĂDULESCU**

**Alba Iulia
2012**

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	p. 4
CAP. I. ELENA FARAGO	p. 9
1. Viața scriitoarei	p. 9
2. Elena Farago-reper în viața culturală și artistică a Craiovei.....	p. 38
CAP. II. POEZIA ELENEI FARAGO-ÎNTRE TRADIȚIONALISM ȘI MODERNISM.....	p. 51
CAP. III. OPERA SCRITOAREI	p. 71
1. Poezia de dragoste	p. 71
2. Poezia naturii	p. 97
3. Poezia socială	p. 107
4. Literatura pentru copii	p. 117
5. Traducerile.....	p. 145
CAP. IV. COCA FARAGO	p. 158
1. Viața scriitoarei	p. 158
CAP. V. OPERA SCRITOAREI	p. 169
1. Teatrul Cocăi Farago.....	p. 169
2. Proza Cocăi Farago.....	p. 190
3. Poezia Cocăi Farago.....	p. 213
ANEXE : IMAGINI, FOTOGRAFII, ILUSTRĂȚII	p. 235
CONCLUZII	p. 255
BIBLIOGRAFIE	p. 260

Cuvinte cheie: tradiționalism, sămănătorism, poporanism, simbolism, modernism, lirică feminină, simplitate, rafinament, muzicalitate, tristețe, melancolie, singurătate, regret, tăcere, simbol, iubire, vis, expresivitate, natură, pitoresc, pastel, schiță, poezie socială, utopie, durere, literatura pentru copii, duioșie, gingașie, contrast, morală creștină, traduceri, originalitate, transpunere poetică, teatru de lectură, proză analitică, roman reflexiv, nuvelă psihologică, dramatism, lirică meditativă, expresionism, reflecție, amintire, monotonie, vag, imprecizie, angoasă, viziune tragică, moarte, complexitate.

Studiul monografic dedicat Elenei și Cocăi Farago își propune să reactualizeze o literatură dintr-o perioadă îndepărtată, având rolul de a revalorifica opera unor scriitoare interesante ale literaturii românești. Lucrarea analizează viața și opera unor poete care s-au dedicat trup și suflet artei și culturii. Monografia, structurată în manieră clasică surprinde aspecte interesante ale vieții celor două scriitoare, dorindu-se a se sublinia trăsăturile și calitățile unor personalități puternice. Opera literară e analizată din punctul de vedere al unei critici pozitivistice, fiindcă am considerat că acest tip de critică este unul potrivit pentru o lucrare ce are scopul de a revalorifica figura unor poete, peste care timpul începe să-și țese pânza uitării.

Bineînțeles că nu am lăsat la o parte metoda criticii comparative, surprinzând elemente ale operelor celor două scriitoare în raport cu literatura altor creatori. Fiecare aspect al scrierilor acestora trădează un puternic simț estetic și un rafinament stilistic fermecător. Monografia este structurată în cinci capitole, dispunând de asemenea, de anexe (imagini, fotografii, ilustrații) și bineînțeles de bibliografia aferentă lucrării.

Primul capitol prezintă viața scriitoarei Elena Farago, în contextul unor evenimente care au contribuit la formarea ei spirituală. Elena Farago a trăit și a creat în orașul Craiova, cu toată că s-a născut la Bârlad. Numele Elenei Farago este strâns legat de acest oraș cultural și istoric, găsim și afinitățile spirituale în acest spațiu mult îndrăgit de ea.

Traectoria vieții poetei a stat sub semnul nefast al nenorocului. Existența i-a fost presărată cu „ghimpii“ suferinței și ai chinului, boala purtând-o mereu prin spitale. Și cu toate acestea, Elena Farago nu a trădat nici o clipă literatura, creând cu pasiune și cu un nemărginit devotament. Copilăria poetei a fost nefericită, fiindcă a crescut fără dragostea protectoare a mamei, care pășise în lumea umbrelor, atunci când copila avea numai 10 anișori. Elena Farago a trebuit să îngrijească de ceilalți frați mai mici, ținând loc de mamă. Grija pentru surori și frați nu era deloc împovărătoare, căci îi iubea necondiționat, dedicându-se trup și suflet familiei. Etapa copilăriei a maturizat-o, Elena întâmpinând realitatea dură a vieții la o vârstă mult prea fragedă.

Născându-se în familia Paximade, Elena era mândră de acest lucru, fiindcă tatăl ei era un bărbat cu o personalitate puternică și o frumusețe spirituală nemaiîntâlnită. Originea greacă își adusese aportul în ceea ce privește formația culturală a tatălui, căci Francisc Paximade avea abilitatea de a aborda subiecte dintre cele mai diverse. Nu întâmplător, Elena Farago avea calități artistice, moștenind de la părinți inteligența ascuțită și dragostea pentru frumos. Fiecare aspect al vieții scriitoarei e important, căci relevă evoluția spirituală și culturală a acesteia.

Adolescența poetei pare că urmează același drum al durerii și suferinței, întâmpinând evenimente triste. După ce părinții s-au stins din viață, Elena a fost nevoită să îngrijească familia unchiului dinspre mamă, de la Brăila. Nu rezistă presiunilor fizice, muncind până la epuizare se îmbolnăvește și ajunge într-un spital din București. Din acest moment devine o clientă fidelă a spitalelor din București, boala urmărind-o pentru totdeauna, ca un animal gata de pradă. Dar firea luptătoare a scriitoarei nu a lăsat-o s-o învingă, înfruntând-o prin intermediul artei scrisului. Antidotul cel mai bun a fost literatura, prin prisma căreia scriitoarea și-a alinat sufletul.

Contactul cu anumite personalități ale vremii a contribuit la dezvoltarea culturală a Elenei. De pildă, într-un moment de crâncenă suferință, viitoarea poetă îl întâlnește pe dramaturgul I. L. Caragiale, în casa căruia va lucra pentru o scurtă perioadă. Aici va cunoaște oameni iubitori de literatură și cultură, având șansa de a asculta fascinatele lor discuții. Mai mult de-atât, în casa dramaturgului, a avut acces la impresionanta bibliotecă, cultivându-și spiritul și îmbogățindu-se cultural.

Mai târziu, fiind nevoită să plece din casa lui Caragiale, căci familia începuse să se confrunte cu situații financiare grele, Elena îl va cunoaște pe Francisc Farago, viitorul soț. În mediul pe care Francisc îl frecventa, Elena are șansa de a cunoaște oameni importanți, luând contact cu mișcările culturale. Frecventând cercul socialiștilor îi cunoaște pe Bunghereanu, Ficșinescu, Račovski, Barbu Lăzăreanu, I. C. Frimu.

În anul 1902, Elena Farago debutează editorial în ziarul „România muncitoare“ cu poezia *Gândul Trudișilor*, retipărită mai târziu în volumul *Versuri*, din 1906 cu titlul *Munca*. Publică apoi în „Adevărul“, „Epoca“, „Zeflemeaua“, scriind poezii de inspirație socială, militând pentru rolul artistului în lume. Se împrietenește cu Ion Gorun și Constanța Hodoș, în casa cărora cunoaște multe personalități ale vremii: Maria Cunțan, Ranetti, I. M. Soricu, Lăcusteanu, George Coșbuc.

Toate aceste evenimente din viața poetei aduc contribuții ale evoluției sale ca scriitoare. Elena Farago leagă strânse prietenii cu A. Toma și N. Iorga, încurajând-o să scrie și să publice. Atât A. Toma, cât și N. Iorga i-au admirat poeziile, i le-au analizat și au comentat punctele forte, dar și pe cele slabe. Aceste prietenii literare au marcat traectoria creației poetice a Elenei Farago.

În 1907, familia Farago se stabilește la Craiova, punând bazele unui cenaclu literar, chiar în casa poetei. Locuința acesteia devine spațiul protector al culturii și artei, promovând talentele și încurajând tinerii scriitori. Mai târziu, Elena Farago a legat o strânsă prietenie literară cu E. Lovinescu, ceea ce a atras neplăcerea lui N. Iorga. Cu toate că relațiile dintre ei s-au răcit, Elena Farago va păstra pentru marele om de cultură, N. Iorga, un etern respect. Prietenia poetei cu E. Lovinescu duce la o colaborare intensă la revista „Sburătorul“. Fiecare prietenie a poetei solidifică traseul creației literare asigurând evoluția scriitoricească. Locuința poetei devenise un adevărat salon literar, unde aveau loc dezbateri literare interesante.

Oameni pasionați de artă, veneau cu sufletul larg deschis în acest spațiu destinat literaturii și culturii. E demn de precizat câteva nume importante: L. Blaga, I. Minulescu, Gala Galaction, C. Pavelescu, F. Aderca, M. Cruceanu, Al. Iacobescu, D. Tomescu, C. Ș. Făgețel, C. D. Papastate. Legătura poetei cu aceste personalități ale vremii s-au transformat în prietenii durabile, sincere, unindu-le sufletul în lupta pentru supremația artistului în lume.

Al doilea subcapitol prezintă rolul Elenei Farago în spiritualitatea și cultura craioveană. Importanța poetei în viața și mișcarea culturală a Craiovei a fost evidentă, fiindu-i recunoscută oficial în 1 septembrie 1921. Este numită directoare a Fundației „Alexandru și Aristia Aman“ din Craiova, biblioteca fiind pentru ea locul în care omul se desăvârșește spiritual. În timpul directoratului său, persoane particulare și diverse instituții au dăruit fundației un număr însemnat de volume, lărgind cercul oamenilor de cultură în jurul bibliotecii. Locuința și fundația s-au transformat într-un adevărat salon literar în care oamenii iubitori de artă și cultură pășeau cu o sinceră bucurie.

Și astăzi, Casa memorială „Elena Farago” poartă amprenta unei nobile personalități, care ne invită să lecturăm cu pasiune miile de cărți depozitate în Biblioteca Județeană „Aman”. În casa memorială se află manuscrise, fotografii, imagini, tablouri, lucruri care poartă în ele suflul viu al unei ființe ce a slujit cu devotament literatura și cultura. De îndată ce vizităm orașul Craiova ne izbește o nostalgie dulce legată de un nume, care a reprezentat cândva o filă de aur în cultura românească, Elena Farago.

Evenimentele din viața poetei Elena Farago subliniază contextul în care s-a dezvoltat spiritual și a evoluat ca scriitoare. Fiecare etapă a vieții a reprezentat pentru poetă un moment propice întăririi sufletești. Viața ei oglindește o luptă dusă fără teamă cu viața, cu toate obstacolele și neajunsurile, reușind să învingă răul din lume cu ajutorul artei. Am prezentat viața scriitoarei în raport cu contextul social, încercând să subliniez legătura dintre evenimentele vieții și evoluția creației literare.

Al doilea capitol al lucrării intitulat *Poezia Elenei Farago-între tradiționalism și modernism* prezintă tendințele diverse ale operei scriitoarei, tendințe care traduc întocmai starea de clivaj e epocii literare interbelice. Pășind inițial în sensul orientării sămănătoriste, îmbrățișând apoi ideile poporaniste, poeta ajunge mai târziu la expresivitatea de natură simbolistă. Poezia Elenei Farago reflectă convergența, dinamismul, diversitatea curentelor și orientărilor estetice ale literaturii interbelice, aflată în pragul căutărilor, al schimbărilor, al evoluției. În cadrul capitolului sunt reliefate aceste aspecte, creația poetei fiind expresia unei literaturi în stare de definire sau redefinire. Trecerea de la tradiționalismul autohtonizat la modernismul inovator își găsește forma potrivită în viziunea modelatoare a Elenei Farago.

Al treilea capitol intitulat *Opera scriitoarei* este structurat în cinci subcapitole. În prezenta lucrare am adus unele completări referitoare la creația autoarei, fiindcă despre Elena Farago s-au realizat numeroase articole și studii. De pildă, exegetul principal al operei scriitoarei, C. D. Papastate are o monografie complexă, însă am considerat că este necesară o nouă viziune asupra creației. Cu siguranță că noile completări nu sunt definitive, și că interpretările și analizele pot continua, fiindcă literatura Elenei Farago e complexă și emoționantă.

În primul subcapitol am prezentat trăsăturile specifice poeziei de dragoste, încercând să-i definesc notele specifice. Interesant rămâne faptul că acest tip de poezie rezistă prin simplitatea stilistică și prin autenticitatea trăirilor. Dacă la început, poeta a creat sub influența sămănătorismului, mai târziu versurile sale vor îmbrăca haina simbolismului, pentru ca mai târziu poeziile sale să fie expresia cea mai sinceră a unor trăiri autentice.

Am prezentat temele și motivele specifice creației poetei, prin intermediul unei analize atente a textelor. Fiecare vers al Elenei Farago ne vorbește despre iubire, o iubire spusă în șoaptă, trăită mai mult aievea, decât în realitate. Proiecția iubirii se prelungește dincolo de lume în vis, în amintire, melancolia și regretul devenind elemente indispensabile ale acestei viziuni asupra iubirii. Am surprins notele specifice versurilor sale, evidențiind predilecția poetei pentru o atmosferă încărcată de melancolie și tristeți, de vise și speranțe deșarte, o atmosferă în care neliniștile sufletești provoacă lamentațiile îndelungi ale unui suflet stingher.

Despre încadrarea poetei în curentul literar simbolist se poate discuta îndelung. Cu siguranță că limbajul și atmosfera sunt apropiate poezilor simbolști, dar trăirile sufletești trec dincolo de cuvinte, sunt autentice. Trăirea interioară, sentimentul e ceea ce contează în poezia Elenei Farago.

În subcapitolul de față am prezentat diversele opinii critice referitoare la această încadrare a Elenei Farago în curentul literar simbolist. E. Lovinescu o încadrează pe Elena Farago în simbolism, Vasile Netea apropie muzicalitatea poetei de simbolști, iar Constantin Ciopraga și Ovidiu Papadima consideră că poeta se folosește de unele elemente simboliste, dar meditația și simplitatea rămân procedeele de bază ale versurilor.

Pe de altă parte, Liviu Călin consideră că procedeul abstractizării nu e suficient, pentru ca poeta să fie încadrată în curentul literar simbolist. G. Călinescu și D. Micu nu-i recunosc Elenei Farago, procedeele simboliste. Momentul Elena Farago reprezintă tranziția de la tradiționalism la modernism în epoca literară interbelică. Puterea de sugestie a cuvintelor vine în sprijinul unei creații valoroase, a unei sensibilități ce depășește canoanele vremii sau diversele orientări estetice (sămănătorism, poporanism, simbolism). Poezia Elenei Farago e mereu actuală, mereu la modă, căci sentimentele omenești rămân mereu aceleași, chiar dacă sunt trăite și receptate într-un context istoric, social sau politic diferit.

Al doilea subcapitol vorbește despre poezia naturii, o poezie în care sentimentele umane sunt creionate pe fundalul unui decor aflat în corelație cu trăirile. Poezia descriptivă a Elenei Farago conferă o gamă largă de culori și peisaje, emoționând prin cadrul pitoresc și fin zugrăvit. Decorurile realizate de poetă încadrează în tonuri colorate, trăirile intime ale poetei. Elena Farago creează mai multe tipuri de paste: popular, pastel-cadru, pastel pur și poezia-schiță. Pentru fiecare gen în parte am realizat o analiză a unui text reprezentativ, pentru a putea surprinde trăsăturile definitorii.

Poezia-schiță o consacra pe poetă în literatura română, deoarece a introdus pentru prima oară acest gen de poezie în literatura noastră. În acest sens, valoarea poetei e incontestabilă, fiindcă are meritul de a fi introdus în literatura autohtonă, un gen nou de poezie. Expresia rafinată, imaginile semnificative, observațiile clare, concepția artistică înaltă și efectele stilistice fac din poeziile descriptive ale autoarei un elegant tablou, ce degajă o stare sufletească aflată mereu în conexiune cu natura, cu întreg universul.

În al treilea subcapitol este analizată poezia socială care exprimă permanenta grijă a poetei pentru durerea oamenilor și a nedreptăților cu care ei se confruntă. Elena Farago este o poetă ce a cântat în versurile sale suferințele poporului, manifestând pentru oameni, o dragoste profundă.

Creațiile sale cu temă socială ilustrează modificările societății la un moment dat, iar mesajele poeziilor sale sunt moralizatoare. În viziunea poetei, arta ar trebui să se substituie nevoilor sufletești ale oamenilor umili, ușurându-le astfel chinul sufleteșc. În anul răscoalei din 1907, poeta scrie un ciclu de poezii, intitulat *Martie – Decembrie 1907*, dedicat tragediei poporului român. Elena Farago concepe acest ciclu de poezii pentru oamenii care trăiesc în durere, năzuind spre o alinare sufletească, prin intermediul formulei tămăduitoare a artei.

În poeziile sociale este zugrăvită o atmosferă de umilință și sărăcie subliniindu-se viața dramatică a oamenilor nevoiași. Fiecare vers al acestui tip de creație poartă amprenta unor conștiințe etice, poeziile căpătând un plus de valoare. Elena Farago prezintă o lume aflată într-o căutare interminabilă a dreptății și a adevărului. E o lume care luptă pentru o viață mai bună, deși într-un plan secund se aude în surdină o muzică tristă a unei lupte deja pierdute. Poeziile ilustrative ale acestui gen, *Patru cruci*, *Secetă*, *Un apostol nebun cântă*, *O țarancă tânără își bocește copilul mort* sau *Durerii* relevă puternice accente dramatice, ființa umană fiind o jucărie aruncată de mâna destinului în tulburătorul vârtej al suferinței.

Elena Farago a fost întotdeauna aproape de oameni, de popor, iar versurile sale exprimă dorința de a spera, într-o viață mai bună. În general, creațiile Elenei Farago poartă mesajul unei conștiințe care dorește împăcarea ființei cu destinul. Doar în acest fel, putem să trăim o viață pașnică acceptând lumea așa cum este ea. Imaginile evocate în poeziile sociale exprimă căutărilor interminabile ale unui suflet ce-și dorește fericirea și liniștea.

În fond, e vorba despre sufletul colectiv al poporului român, veșnic aflat în chinul nedreptăților sociale și dornici de libertate și adevăr. În formula poetică prescrisă de versurilor sale, suferința și durerea pot fi depășite prin dragoste. Mesajul poeziilor sale e educativ, căci ne învață să trecem prin viață, luptând, sperând și visând. Concepția artistică, stilul expresiv, atitudinea poetică fac din aceste creații adevărate nestemate literare care nu vor înceta niciodată să strălucească.

Subcapitolul dedicat literaturii pentru copii relevă importanța poetei în acest domeniu gingaș, destinat micilor ființe. În lumea literaturii pentru copii, Elena Farago deține un loc însemnat, fiind una dintre poetele care a cunoscut faima.

Universul poetic destinat copiilor surprinde în primul rând prin naivitate și simplitate expresivă. Rolul educativ al creațiilor e incontestabil, valorile umane, fiind cultivate într-un mod elegant. Acest moment al creației autoarei este fundamental, căci poezia ei devine lecție de viață, o lecție pe care nici un copil nu o va uita. Aceste scrieri, fascinează, emoționează și educă, poeta bucurându-se de notorietate. Este admirată de micii cititori, dar și de critică, recunoscându-i-se valoarea în unanimitate. Elena Farago rămâne ca și scriitoarea ieșeană Otilia Cazimir, un punct de referință major în cadrul literaturii pentru copii.

C. D. Papastate în lucrarea sa dedicată Elenei Farago vorbește pe larg despre momentul tranzitoriu de la poezia de dragoste la scrierile pentru copii. Criticul analizează detaliat ciclul *În preajma leagănului și Legendele*, însă poeziilor și povestirilor pentru cei mici le oferă un spațiu destul de restrâns în lucrarea sa. Am considerat că e binevenită o completare legată de acest aspect, fiindcă poeziile și povestirile pentru copii reprezintă partea cea mai interesantă a acestui tip de literatură scrisă de Elena Farago.

În studiul de față am insistat pe analiza textelor, subliniind trăsăturile specifice, care îi conferă Elenei Farago un loc binemeritat în cadrul literaturii pentru copii. Am făcut referire atât la creațiile ce formează volumele de versuri ale autoarei, cât și la proza delicată și emoționantă. În cadrul acestei analize, am mers pe principiul unei critici comparative, stabilind unele similitudini ale scrierilor autoarei cu alte opere ale diverșilor scriitori de literatură pentru copii. De pildă, am surprins unele asemănări între poezia *Porumbel* a Elenei Farago și *Puișorul cafeniu* a Otiliei Cazimir. Limbajul simplu, firesc, stilul degajat, ludic le apropie pe aceste poete.

Poezia *Bondarul lenes* educă în spiritul unei conduite bazată pe principiul hărniciei. Această creație se apropie din punct de vedere tematic de bine cunoscuta fabulă *Greierele și furnica*, a lui Jean de la Fontaine. Același simbol al hărniciei – furnica – îl întâlnim și în creația intitulată *Balada unui greier mic*, a lui George Topârceanu sau în poezia Otiliei Cazimir, intitulată *Gospodina*. Acest model al hărniciei prezentat în creația mai multor autori, devine simbolul general al hărniciei și al cinstei. Furnica devine un model demn de urmat, iar lectura unor astfel de creații la vârsta copilăriei, cu siguranță vor modela caracterul.

Poezia intitulată *Vine o babă* se apropie de poezia *Cântec*, a lui George Coșbuc. Se desprinde aceeași morală de a trăi în cinste și adevăr, ambii poeți militând pentru o conduită corectă în viață. Poeziile pentru copii ale Elenei Farago sunt fundamentate pe morala creștină a bunătății și a milei. Simplitatea versurilor le conferă acestora un farmec aparte, copiii de toate vârstele citind-o și apreciind-o pe poetă cu o dragoste nemărginită.

Multe dintre poeziile Elenei Farago au avut un pronunțat caracter religios. A scris poezii dedicate Sfințelor Paști și Crăciunului, poezii care promovează valorile creștine, cu care orice copil trebuie să le cunoască de la o vârstă fragedă pentru a avea o conduită etică și morală sănătoasă. În acest gen sunt scrise poeziile: *În ajunul Paștelui*, *În ziua de Paști*, *A ciocnit cu un ou de lemn*, și creațiile poetice reunite în volumul *Din traista lui Moș Crăciun*.

Proza are aceleași calități stilistice, fiind apreciată atât de micii cititori, cât și de critică. Scrierile sunt construite pe același principiu al exemplului moralizator, personajele fiind exemple demne de urmat. Tema bunătății și a milei e una esențială în proza scriitoarei, fiind o temă regăsită în întreaga literatură universală pentru copii. Am găsit unele similitudini între creația *Să fim buni!* a Elenei Farago și *Dorothea salvează o sperietoare*, parte componentă a lucrării *Vrăjitorul din Oz*, a scriitorului L. Frank Baum.

Din punct de vedere compozițional și stilistic, cele două creații sunt diferite, însă tema le apropie cu siguranță. Ambele scrieri se adresează fondului emoțional al copiilor, vorbind despre milă și bunătate într-un context adecvat puterii de înțelegere a copilului. Creația *Ziarul unui motan* o consacră pe poetă definitiv în cadrul literaturii pentru copii. Elena Farago primește pentru această scriere premiul „Neuschotz“, fiind prima scriitoare română care a primit un premiu pentru literatura pedagogică.

Legendele Elenei Farago nu s-au bucurat de aceeași notorietate ca celelalte creații pentru copii, însă ele rămân valoroase, fiindcă nu sunt simple reluări ale unor teme folclorice, ci sunt originale, sunt creații născute dintr-o conștiință artistică înaltă. Creațiile *Siminoc*, *floare de pai*, *Poveste pentru Mihnea* și *Blestemul aurului* sunt scrise într-o manieră care o diferențiază de toți ceilalți scriitori sau culegători de balade.

C. D. Papastate găsește anumite similitudini între ideea exprimată în *Siminoc*, *floare de pai* și tema idealului, a absolutului din poemul eminescian, *Lucașfărușul*. Eu am mers mult mai departe cu analiza, observând anumite apropieri de viziune ale autoarei cu ale poetului Al. Macedonski. Fiul de împărat, personajul legendei Elenei Farago atinge idealul prin revelația morții, asemenea emirului din Bagdad, din *Noaptea de decembrie*, a lui Macedonski. În ansamblu, literatura pentru copii a Elenei Farago este mărturia vie a unei dragoste nesfârșite pentru copii, e dovada clară a unui talent născut dintr-un suflet cald, capabil să dăruiască întregii omeniri, o operă educativă.

Subcapitolul cinci, intitulat *Traduceri*, evidențiază intuiția și talentul poetei de a da literaturii române transpuneri fermecătoare ale unor texte din literatura universală. Elena Farago are meritul de a fi tradusă literatură străină, într-o manieră adaptată fondului sufletesc românesc. Ea a ținut cont de orizontul cultural și emoțional autohton, realizând transpuneri originale, ce depășesc uneori textele inițiale.

În studiul de față am făcut o analiză a acestor traduceri referindu-mă la textelor scriitorilor francezi François Villon, Clément Marot, Henri de Régnier, E. Verhaeren și Paul Verlaine. Dacă exegetul poetei, C. D. Papastate, în lucrarea sa face referire la poeziile *Le sang de Marsyas* și la *Epilogue*, scrise de Henri de Régnier, eu am analizat traducerea poeziei *Marsyas parle*. În ceea ce privește poetul E. Verhaeren, C. D. Papastate a luat spre analiză poezia intitulată *Le depart*, iar eu am considerat că e mult mai relevant să întreprind o analiză comparativă a traducerilor Elenei Farago raportându-mă la alte două texte ale acestui poet: *Sur la mer* și *La neige*.

Am adăugat și studiul analizei unor texte ce aparțin poezilor Clément Marot și Paul Verlaine, fiindcă ar fi fost nedrept să ometem tocmai transpunerile unor creații ale poezilor pe care Elena Farago i-a admirat pe deplin. Astfel am adus unele completări care au rolul de a defini importanța poetei în domeniul traducerilor.

Capitolul al patrulea al lucrării este unul de maxim interes. El prezintă o figură interesantă a lumii literare și culturale românești: Coca Farago. Numele acestei scriitoare nu s-a bucurat de notorietate ca în cazul Elenei Farago. Studiul monografic de față are meritul de a repune în lumină opera unei scriitoare care merită pe drept cuvânt, atenția. Viața scriitoarei a stat mereu sub semnul suferinței fizice, suferință ce nu a împiedicat-o să-și manifeste talentul artistic.

Coca Farago, pe numele ei adevărat, Ana Virginia, este o personalitate cvasitalentată, căci a manifestat interes pentru mai multe domenii artistice. A fost pictor, actriță, a scris versuri, proză și teatru, a tradus din literatura universală, manifestând un real talent, care din păcate nu a fost pus în lumină. Lucrările sale de acuarele, tuș și desen pot fi admirate și astăzi, căci se află în casa memorială a Elenei Farago, la Craiova.

Lucrările plastice poartă amprenta unui suflet preocupat de adevăr și dreptate, stilul original însușindu-le și dându-le un aer distins. De subliniat este faptul că, tablourile și schițele realizate de Coca Farago, îi conferă acesteia un loc aparte în lumea artelor plastice. Orice pictor are propria viziune asupra vieții, proiectată în culori, nuanțe, umbre și penumbre, dar Coca Farago dovedește un talent înăscut, pictând în nuanțele cele mai alese, stări sufletești delicate. Multe dintre lucrările acesteia sunt redată în tuș, ceea ce arată predilecția pentru o lume alunecoasă, sumbră, redată în contraste surprinzătoare ale „albului“ și „negrului“.

Dacă viața acestei scriitoare a fost presărată cu „florile“ durerii și ale chinului, atunci imaginea ei în posteritate, trebuie păstrată în culorile

luminoase care i se cuvin. Coca Farago se înscrie în seria oamenilor talentați, îmbogățind literatura și cultura românească, prin operele sale care depășesc efemerul. De aceea studiul de față surprinde elementele ce o identifică și o definesc, în cadrul cultural românesc. Coca Farago nu s-a putut bucura de notorietate, ceea ce face ca prezenta lucrare să fie considerată un argument sau o pledoarie pentru revalorificarea unei figuri, care se distinge în peisajul literar interbelic.

Capitolul ultim al lucrării este structurat în trei subcapitole. În primul subcapitol am surprins specificul teatrului Cocăi Farago, în care se pot întrevedea caracteristicile doctrinei literare a tinerei generații, în care scriitoarea a găsit afinități estetice și ideologice. Teatrul Cocăi Farago e un teatru de lectură, unde meditația gravă se prelungește în note sarcastice, personajele schimbând registrul existențial filosofic cu ironia usturătoare. Conflictul interior din subconștientul personajelor e trubulent, nu decorul, nu atmosfera exterioară.

Nu există în teatrul scriitoarei nici un conflict exterior care să declanșeze disperarea personajelor, ci e vorba de acel sentiment interior al sclaviei față de propria persoană. Înlăturând regulile, canoanele. Coca Farago realizează un teatru nou, în care se pot întrevedea cu ușurință tangențele cu noua generație a anilor '30. Spre a exemplifica acest univers nou al explorării subconștientului individului, în formele divagației introspective, am luat spre analiză două piese de teatru publicate în periodice: *Manole și Ana* și *Sala de așteptare*.

În al doilea subcapitol am făcut referire la proza autoarei, evidențiind predilecția pentru analiza psihologică. Atât romanul *Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim*, cât și volumul de nuvele și povestiri *Vulturul albastru* au ca temă definitorie, sondarea sufletului uman în toată complexitatea lui, apropiind-o astfel de scrierile lui Gib Mihăescu sau ale lui Camil Petrescu. Deși nu ating valoarea operelor celor doi scriitori, cu siguranță că romanul și nuvelele Cocăi Farago au destule calități, încât să merite atenția cititorilor și a criticii.

Cel mai interesant e modul în care personajele sunt surprinse în deplină „golicieune“ sufletească, tehnica narativă amintind de scrierile impresioniste. Nu tema literară e interesantă în proza Cocăi Farago, ci maniera stilistică în care ne este prezentată. Stilul narativ al autoarei o plasează în categoria scriitorilor moderni, care fac din limbaj o temă literară propriu-zisă. Fiecare scriere în proză aduce o notă nouă, originală în domeniul literaturii cu implicații psihologice.

Cel de-al treilea subcapitol oferă imaginea distinsă a poeziei Cocăi Farago. Autoarea realizează o corelare interesantă între simbolism și impresionism. Atmosfera apoasă, sinistă, plină de tăceri și singurătăți din placheta de versuri *Poeme pentru singurătate* o apropie de curentul literar simbolism. Dar cuvintele metaforice, frazele încărcate de interpretări parabolice o apropie de limbajul poezilor expresioniști.

Poezia Cocăi Farago pare a fi replica perfectă a unei simbioze originale dintre versurile lui G. Bacovia și ale lui L. Blaga. Originalitatea poetei constă în felul în care exprimă artistic, trăirile autentice ale unui suflet ce se cheamă din adâncurile ființei, căutându-se și încercând să se regăsească. Versurile Cocăi Farago aduc noutăți de viziune și stil, conferindu-i dreptul de a fi așezată într-un loc însemnat în cadrul literaturii române.

Lucrarea prezentată are obiectivul fundamental tocmai această încercare de restabilire a unei scriitoare ce merită reactualizată și revalorificată. Studiul de față își câștigă meritul cercetării tocmai prin redescoperirea operei Cocăi Farago. Analiza vizează actualizarea imaginii unei scriitoare, care a marcat un moment important din literatura interbelică.

Am atașat la finalul lucrării, anexe care oferă imagini, fotografii și ilustrații diverse, menite să sublinieze anumite aspecte ale vieții celor două scriitoare, mamă și fiică. În casa memorială a Elenei Farago, din Craiova, găsim o serie de documente și fotografii care atestă o activitate literară și artistică bogată. Fotografii și documentele nu sunt altceva, decât imortalizarea unei pasiuni de neînfrânt pentru literatură și artă.

O serie de imagini referitoare la viața celor două poete evidențiază firi sensibile pe chipul cărora se oglindește un destin trăit în slujba artei. Acest capitol prezintă de asemenea, câteva din lucrările plastice ale Cocăi Farago, lucrări ce definesc un talent înnăscut în mânuirea penelului. Desenele sunt o parte integrantă a creației Cocăi Farago, artista realizând schițe și tablouri de o frumusețe izbitoare.

Desenele în tuș sau în acuarelă sunt expresia sinceră a unui suflet chinuit de singurătăți și tăceri, a unui suflet ce se răsfrânge în culori și nuanțe triste. Fiecare imagine a acestor desene contribuie la revalorizarea Cocăi Farago în contextul culturii autohtone. Am considerat că este necesar să redau câteva dintre schițele și desenele artistei, fiindcă în domeniul artei plastice, Coca Farago s-a dovedit cu adevărat originală. Am convingerea că imaginile și fotografiile oglindesc aspecte importante ale vieții și activității, celor două scriitoare, având rolul de a întregi cadrul monografiei prezente.

Lucrarea are bineînțeles și o bibliografie structurată în două părți: prima parte face referire la opera și referințele critice ale scrierilor Elenei Farago, iar cea de-a doua parte cuprinde opera și referințele critice ale scrierilor Cocăi Farago. Studiul monografic dedicat Elenei și Cocăi Farago surprinde complexitatea vieții și a operei acestora, constituindu-se sub forma unei demonstrații despre necesitatea revalorificării unor scriitoare, ce merită un loc aparte în literatura română, căci opera acestora se înscrie în actualitate, prin tematica propusă. Citind scrierile acestora, descoperim de fiecare dată ceva nou, teme și motivele literare constituind un interes deosebit.

Reînsuflețind imaginile celor două scriitoare, aducem în conștiința actualității, un moment literar interbelic care a marcat evoluția culturală și spirituală românească. Monografia prezentă, structurată în cinci capitole se bazează pe o critică pozitivistă (recurgând acolo unde este nevoie, la metoda criticii comparatiste), punând în valoare două figuri emblematice ale literaturii române interbelice. Punctul forte al lucrării îl constituie referirea la opera literară a Cocăi Farago, o scriitoare, a cărei literatură oglindește trăsăturile generației tinere din perioada anilor 1930-1940.

Reconstituirea imaginilor acestor scriitoare oferă actualității literare, prilejul de a rememora o filă de aur a literaturii române, care poartă cu sine, emblema unui moment al înfloririi culturale și spirituale românești. Citind scrierile Elenei și Cocăi Farago, redescoperim gustul estetic rafinat al unor figuri literare feminine memorabile, opera lor constituind un real centru de interes. Reactualizând această filă atrecutului literar interbelic, readucem în conștiința modernității acele momente care au dus la șlefuirea noastră spirituală și culturală. Așadar, sub prerogativele unui nobil proces de conștiință, e firesc să ne mai uităm încă o dată înspre trecut și să reconstituim imaginea unor oameni ce se numesc cu adevărat artiști...

BIBLIOGRAFIE

– ELENA FARAGO –

A. Opera literară a Elenei Farago

I. Poezia de dragoste, poezia naturii, poezia socială

1. *Versuri*, Budapesta, Editura Luceafărul, 1906.
2. *Șoapte din umbră*, Craiova, Editura Ramuri, 1908.
3. *Din taina vechilor răspântii*, Craiova, Editura Ramuri, 1913.
4. *Șoaptele amurgului*, Craiova, Editura Ramuri, 1920.
5. *Poezii alese*, București, Editura Casa Școalelor, 1924.
6. *Nu mi-am plecat genunchii*, Craiova, Editura Prietenii Științei, 1926.
7. *Poezii*, ediție definitivă, București, Editura Fundațiilor, 1937.
8. *Poezii*, ediție îngrijită de Liviu Călin, București, E.S.P.L.A., 1957.
9. *Versuri*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și variante de C. D. Papastate, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1978.

II. Literatura pentru copii

1. *Pentru copii*, I, versuri, Craiova, Editura Ramuri, 1913.
2. *Copiilor, versuri*, Craiova, Editura Ramuri, 1920.
3. *Pentru copii*, II, versuri, Craiova, Editura Ramuri, 1920.
4. *Din traista lui Moș Crăciun*, București, Editura Alcalay, 1920.
5. *Bobocica*, versuri, Craiova, Editura Samitca, 1921.
6. *Să nu plângem*, versuri, Craiova, Editura Samitca, 1921.
7. *Să fim buni*, proză, Craiova, Editura Ramuri, 1922.
8. *Ziarul unui motan*, proză, București, Editura Cartea Românească, 1924.
9. *Într-un cuib de rândunică*, proză, București, Editura Casei Școalelor, 1939.
10. *A ciocănit cu un ou de lemn*, versuri, Craiova, Editura Casei Școalelor, 1943.
11. *Într-o noapte de Crăciun*, versuri, Craiova, Editura Ramuri, 1944.
12. *4 Gâze năzdrăvane*, Ediție îngrijită de Sima Dănciulescu, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1975.
13. *Elena Farago și copiii*, Ediție îngrijită de Boris Crăciun, Iași, Editura Porțile Orientului, 1996.

III. Traducerile

1. *Traduceri libere*, versuri, Craiova, Editura Ramuri, 1908.
2. *Justiția*, de M. Maeterlinck, București, Editura Alcalay, 1910.
3. *Pasărea albastră*, de M. Maeterlinck, Craiova, Editura Ramuri, 1920.
4. *Traduceri libere și Reminiscențe*, versuri, Craiova, Editura Samitca, 1921.
5. *Dar din dar*, proză, Craiova, Editura Samitca, 1921.
6. *În anul 2270*, de Anatole France, București, Editura Adevărul, 1925.

IV. Operele scriitorilor traduși de Elena Farago

1. Marot, Clément, *Oeuvres complètes*, Paris, Editura Flammarion, 2007.
2. Régner, Henri de, *La cité des Eaux*, Paris, Editura Mercure de France, 1926.
3. Verhaeren, Emile, *Poésie complète*, Paris, Editura Labor Littérature, 2008.
4. Verlaine, Paul, *Oeuvres poétiques complètes*, Paris, Editura Robert Laffont, 1998.
5. Villon, François, *Oeuvres complètes*, Paris, Editura Vertige Graphic, 1995.

V. Versuri originale publicate în reviste, nestrânse în volum

1. *Monosilabe barbare*, în „Zeflemeaua“, sub pseudonimul Heana, an. III, 1903.
2. *O seară*, în „Foaie pentru popor“, I, nr. 21, 1 decembrie, 1921.
3. *Gânduri pentru Coca*, în „Familia“, seria III, an. II, 1 martie, 1935.
4. *Nu mai vine*, în „Cuget clar“, an. III, nr. 7, 26 august, 1936.
5. *Eternul abis* (fragmente de roman), în „Ramuri“, an. XIV, 11 octombrie, 1920.

VI. Traduceri publicate în reviste, nestrânse în volum

1. *Sărbătoarea de la Solhang* (Fragment de Ibsen), în „Revista noastră“, an. II, nr. 6, 1906.
2. *Fragmente din Fr. Nietzsche*, în „Ramuri“, an. II, nr. 6, 1906.
3. *Dialog* (după F. Greggh), în „Luceafărul“, an. V, nr. 9-10, 1906.
4. *Amintirea* (după S. Prudhomme), în „Luceafărul“, an. VI, nr. 18, 1907.
5. *Uitarea* (după C. Mandès), în „Luceafărul“, an. VIII, nr. 5, 1909.

6. *Lupul* (Ed. Haraucourt), în „Ramuri“, an. XIV, nr. 4 - 5, 1920.
7. *Le cid* (fragment), în „Ramuri“, an. XIV, nr. 6, 1920.
8. *Fragmente din camera magică* (G.D'annunzio) în „Năzuința“, an. I, nr. 4, 1922.
9. *Amurg* (Elena Văcărescu), în „Ramuri“, an. XVII, nr. 7-8, 1924.

B. Studii și referințe despre opera Elenei Farago

I – În volume

1. Aderca, F., *Mărturia unei generații*, București, E.P.L., 1967.
2. Călin, Liviu, *Portrete și opinii literare*, București, Editura Albatros, 1972.
3. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Fundațiilor, 1941.
4. Călinescu, G., *Istoria literaturii române*, Compendiu, Chișinău, Editura Litera, 1997.
5. Cândroveanu, Hristu, *Literatura română pentru copii*, București, Editura Albatros, 1988.
6. Ciopraga, Const., *Literatura română între 1900 și 1918*, Iași, Editura Junimea, 1970.
7. Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri*, vol.III, București, E.P.L., 1969.
8. Cruceanu, Mihail, *De vorbă cu trecutul*, București, Editura Minerva, 1973.
9. Demetrescu, Traian, *Elena Farago. Corespondență*, Ediție îngrijită de C. D. Papastate, București, Editura Minerva, 1976.
10. Făgețel, Ș. C., *Credințe literare*, Craiova, Editura Ramuri, 1913.
11. Firan, Florea, *De la Macedonski la Arghezi*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1975.
12. Firan, Florea, *Profiluri și structuri literare*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1986.
13. Firan, Florea, *Ramuri 1905-1995*, Craiova, Editura Macedonski, 1996.
14. Iorga, N., *Istoria literaturii românești contemporane*, II, *În căutarea fondului*, București, Editura Adevărul, 1934.
15. Iorga, N., *O luptă literară*, vol.II, ediție de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, studiu introductiv și comentarii de Valeriu Râpeanu, București, Editura Minerva, 1979.
16. Lăzăreanu, Barbu, *Traduceri și traducători*, II, București, Editura Cultură Românească, f.a.
17. Lovinescu, E., *Pași pe nisip*, II, Fălticeni, Editura Saidman, 1906.
18. Lovinescu, E., *Critice*, I, București, Editura Alcalay, 1920.
19. Lovinescu, E., *Critice*, V, București, Editura Alcalay, 1921.
20. Lovinescu, E., *Critice*, IX, București, Editura Ancora, 1923.
21. Lovinescu, E., *Memorii*, II, Craiova, Editura Scrisul Românesc, f. a.
22. Lovinescu, E., *Istoria literaturii române contemporane 1900-1937*, București, Editura Socec, 1937.
23. Lovinescu, E., *Correspondență cu Mihail Dragomirescu și Elena Farago*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1976.
24. Mavrodin, Irina, *Despre traducere literară și în toate sensurile*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2006.
25. Micu, Dumitru, *Început de secol 1900-1916, Curente și scriitori*, București, Editura Minerva, 1970.
26. Micu, Dumitru, *Modernismul românesc, De la Macedonski la Bacovia*, volumul I, București, Editura Minerva, 1984.
27. Mihăescu, N., *Fragmente de critică literară*, București, Editura Casa Școalelor, f. a.
28. Murărașu, D., *Istoria literaturii române*, București, Editura Cartea Românească, 1940.
29. Netea, Vasile, *Interviuri literare*, București, Editura Minerva, 1972.
30. Papadima Ovidiu, *Creatorii și lumea lor*, București, Editura Fundațiilor Regale pentru literatură și artă, 1943.
31. Papadima, Ovidiu, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, Editura Minerva, 1971.
32. Papastate, D. C., *Elena Farago* (monografie), Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1975.
33. Pas, Ion, *Carte despre vremuri multe*, București, Editura de Stat pentru Literatură, 1963.
34. Perpessicius, *Mențiuni critice, Seria I*, București, Editura pentru Literatură, 1967.
35. Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, Editura Univers, 1981.
36. Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, vol. I, București, Editura Minerva, 1971.
37. Sadoveanu-Evan, Izabela, *Impresii literare*, București, Editura Minerva, 1908.
38. Simion, E. (coordonator), *Dicționarul general al literaturii române*, vol. III (E-K), București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
39. Sorescu, George, Stuparu, Ada, *Elena Farago în scrisori și documente inedite. Recuperări biografice*, Craiova, Editura Sim Art, 2010.
40. Trivale, I., *Cronici literare*, Ediție și prefață de Margareta Feraru, București, Editura Minerva, 1971.

II – În periodice

1. Agârbiceanu, I., *Literatură pentru copii*, în „Românul“, 18 mai, 1915.
2. Anestin, Alex., *Sărbătorirea poetei Elena Farago*, în „Îndreptarea“, an. X, nr. 102, 8 mai, 1928.
3. Assan, Alex., *Elena Farago*, în „Vestea“, 16 noiembrie, 1934.
4. Bălănescu, I. Al., *Premiul național de poezie*, în „Presa olteană“, an. VIII, nr. 590, 6 aprilie 1937.
5. Bădăuță, Al., *Omagiul d-nei Elena Farago*, în „Viața literară“, nr. 80, 31 martie, 1928.
6. Bârseanu, Andrei, *Elena Farago: Șoapte din umbră și Traduceri libere*, Raport prezentat Academiei Române, secția literară, publicat în „Analele Academiei Române“, 1909.
7. Becescu, Florian, *Poezia contemporană*, în „Revista idealistă“, an. VI, nr. 7 - 8, iulie-august, 1908.
8. Bogza, Geo, *O nobilă umbră*, în „Contemporanul“, 1 martie, 1974.
9. Brătescu-Voinești, I. Al., *Șoaptele amurgului și Traista lui Moș Crăciun*, Raport de premiere, publicat în „Analele Academiei Române“, S. 2, t. XLI, Secția literară, 1920 - 1921.

10. Buzdugan, Z. C., *Poezia feminină*, în „Dunărea de Jos“, an. I, 8 aprilie, 1909.
11. Cerbu, Alex, *Elena Farago, laureată a Premiului Național de Literatură*, în „Rampa“, an. XX, nr. 5753, 18 martie, 1937.
12. Chendi, Ilarie, *Versuri*, în „Viața literară“, an. I, nr. 22, 1906.
13. Codru, T., *Elena Farago, (Șoapte din umbră)*, în „Luceafărul“, nr. 13, 1908.
14. Constantinescu, Pompiliu, *Nu mi-am plecat genunchii*, în „Sburătorul“, an. IV, 8 februarie, 1927.
15. Darie, Virginia, *De vorbă cu Elena Farago*, în „Facla“, an. XVI, nr. 1607, 8 iunie, 1936.
16. Densusianu, Ovidiu, *Traduceri*, în „Viața nouă“, an. IV, 1908.
17. Densusianu, Ovidiu, *Din taina vechilor răspântii*, în „Viața nouă“, an. IX, martie, 1913.
18. Dima, Al., *Elena Farago*, în „Înainte“, nr. 8071, 18 februarie, 1971.
19. Dragomirescu, Mihail, *Elena Farago: Șoapte din umbră*, în „Convorbiri critice“, an. III, nr. 11, 25 noiembrie, 1909.
20. Făgețel, Ș. C., *Elena Farago (Traduceri libere)*, în „Luceafărul“, nr. 8, 1908.
21. Făgețel, Ș. C., *O carte pentru copii*, în „Ramuri“, an. VII, nr. 17, noiembrie, 1912.
22. Făgețel, Ș. C., *Elena Farago* (medalion literar la aniversarea a 50 de ani ai poetei), în „Ramuri“, an. XXII, nr. 5, 1928.
23. Făgețel, Ș. C., *Un popas*, în „Ramuri“, număr festiv, 1929.
24. Farago, Coca, *Craiova, orașul amintirilor*, în „Universul literar“, 14 martie, 1942.
25. Fortunescu, D. C., *Premiera D-nei Elena Farago*, în „Arhivele Olteniei“, an. XVI, 1937.
26. Galaction, Gala, *O sărbătoare literară*, în „Universul literar“, 26 martie, 1938.
27. Ghibu, Otilia, *De vorbă cu D-na Elena Farago*, în „Viața literară“, an. III, nr. 80, 31 martie, 1928.
28. Gorun, Ion, *Elena Farago: Versuri*, în „Revista noastră“, 15 iunie, 1906.
29. Iladoș, Constanța, *Poezia Elenei Farago*, în „Viața literară“, 13 august, 1906.
30. Ibrăileanu, G., *Versuri*, în „Viața românească“, an. I, nr. 5, 1906.
31. Iorga, N., *O nouă poetă: D-na Farago*, în „Semănătorul“, an. V, nr. 23, 4 iunie, 1906.
32. Iorga, N., *Vechi accente de sănătate poetică*, în „Cuget clar“, an. IV, 28 ianuarie, 1940.
33. Jebeleanu, Eugen, *Premiul Național de literatură*, în „Adevărul“, 1937.
34. Lăzăreanu, Barbu, *Monorimele barbare ale Ilenei de la Constanța*, în „Adevărul“, 7 martie, 1936.
35. Lovinescu, E., *Poeții nu cad de la putere*, în „Comuna“, 7 martie, 1936.
36. Mihăescu, N., *Poeta Elena Farago*, în „Jurnalul“, 27 aprilie, 1937.
37. Netea, V., *Cetatea Banilor și Ramurile* în „Vreamea“, 22 august, 1943.
38. Papadopol, Paul, *O sărbătorită. Poeta Elena Farago*, în „Neamul Românesc“, 19 aprilie, 1938.
39. Papastate, D. C., *Elena Farago: Într-o noapte de Crăciun*, în „Ramuri“, an. XXXIX, nr. 11-12, noiembrie-decembrie, 1943.
40. Papastate, D. C., *Elena Farago (Evocare)*, în „Ramuri“, serie nouă, august, 1964.
41. Papastate, D. C., *Prietenii Literare: Elena Farago-E.Lovinescu*, în „Înainte“, 13 septembrie, 1970.
42. Paulian, Sabina, *Elena Farago: Nu mi-am plecat genunchii*, în „Ramuri“, nr. 4, 1928.
43. Perpessicius, *Elena Farago: Nu mi-am plecat genunchii*, în „Universul literar“, an. XXXXV, nr. 38, 18 septembrie, 1927.
44. Perpessicius, *Elena Farago*, în „Cuvântul“, 25 martie, 1938.
45. Rujan, Ionel, *La sărbătorirea Elenei Farago*, în „Vreamea“, 1938.
46. Sadoveanu, Izabela, *Șoapte din umbră și Traduceri libere*, în „Viața românească“, nr. 5, 1908.
47. Sadoveanu, Izabela, *Premiul Național de literatură*, în „Adevărul literar și artistic“, seria III, nr. 850, 21 martie, 1937.
48. Silviu, George, *Elena Farago (Ziarul unui motan)*, în „Dimineața“, 23 iunie, 1935.
49. Sorescu, Roxana, *Elena Farago*, în „România literară II“, nr. 12, 23 martie, 1978.
50. Trivale, Ion, *Anul literar 1913*, în „Noua Revistă Română“, 5 ianuarie, 1915.
51. Vermont, Aida, *Premiul național de literatură*, în „Epoca“, 18 martie, 1937.
52. Vartolemeu, Vasile, *Elena Farago (Poezii)*, în „Familia“, seria III, nr. 7 - 8, iulie-august, 1940.
53. Zavalide, Dim, *Elena Farago (Din taina vechilor răspântii)*, în „Revista idealistă“, mai, 1913.

A. Opera literară a Cocăi Farago

I. Scrieri literare publicate

1. *Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim*, roman, Craiova, Editura S. Ciornei, 1936.
2. *Vulturul albastru*, nuvele, București, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, 1938.
3. *Poeme pentru singurătate*, versuri, cu coperta și desene de autoare, București, Editura Tipografică, 1944.

II. Piese de teatru publicate în periodice

1. *Manole și Ana* (piesă în 3 acte), în „Familia”(actul I și II), anul VI, seria III, nr. 1, martie, 1935.
2. *Întâmplarea*, piesă într-un act, în „Familia”, nr. 7, 1936.
3. *Sală de așteptare*, piesă în 3 acte, în „Familia”(actul I și actul II), anul V, seria III, 1938.
4. *Natură moartă*, în „Universul literar”, 1941.

III. Traduceri publicate

1. *Decapitatul* (roman de A. de Villiers de l'Isle), București, Editura Tipografică, 1931.
2. *Viața lui Nyjinski* (roman de Romula Nyjinski), Iași, Editura Pygmalion, 1946.

IV. Scrieri literare rămase în manuscris

1. *Dany fată de 19 ani*, roman.
2. *Amurguri*, nuvelă.
3. *Chansons lointaines*, versuri.
4. *L'aigle bleu*, piesă în trei acte.
5. *Le grand voyage d'oré*, piesă de teatru.
6. *Spune și tu o poveste*, roman.
7. *Pui de om*, roman.

V. Traduceri rămase în manuscris.

1. *Iubește pe aproapele tău*, dramatizare a romanului lui Erich Maria Remarque.
2. *Eroica viață a lui Georges Guipnemer*, de Henry Bordeaux.

B. Studii și referințe despre opera literară a Cocăi Farago

I. – În volume

1. Brădățeanu, Virgil, *Istoria literaturii române dramatice și a artei spectacolului*, București, Editura didactică și pedagogică, 1979.
2. Demetrescu, Traian, *Elena Farago. Corespondență*, Ediție îngrijită de C. D. Papastate, București, Editura Minerva, 1976.
3. Firan, Florea, *De la Macedonski la Argezi*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1975.
4. Firan, Florea, *Profiluri și structuri literare*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1986.
5. Gheorghiu, Constantin, Firescu, Alexandru, *666 actori craioveni. File de arhivă sentimentală*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1993.
6. Șugariu, Ion, *Viața poeziei*, ediție și tabel cronologic de lect. univ. dr. Marcel Crihană, Timișoara, Editura Marineasa, 1999.
7. Sorescu, George, Stuparu, Ada, *Elena Farago în scrisori și documente inedite. Recuperări biografice*, Craiova, Editura Sim Art, 2010.
8. Simion, E. (coordonator), *Dicționarul general al literaturii române*, vol. III (E-K), București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
9. Zăciu, Mircea (coordonator), Papahagi, Marian, Sasu, Aurel, *Dicționarul scriitorilor români*, vol.II (D-L), București, Editura Fundației Culturale Române, 1998.

II. – În periodice

1. Blaga, Lucian, *Arta copiilor*, în „Cuvântul”, iulie, 1925.
2. Boza, Geo, *Coca Farago*, în „Contemporanul”, aprilie, 1974.
3. Cioculescu, Barbu, *Un cuib de poeți*, în „Litere”, anul IX, nr. 8-9(101-102), august-septembrie, 2008.
4. Constantinescu, Iancu, *Coca Farago*, în „Ramuri”, nr. 10, 1938.
5. Erasm-Manoliu, Petru, *Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim*, în „Credința”, 1934.
6. Ionescu – Olt, C. *Istoricul unui debut*, în „Pagini culturale”, martie, 1929.
7. Păduraru, N. Gh., *Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim*, în „Flamuri”, 1936.
8. Sorescu, G., Deaconescu, I., *Selma Lagerlöf în orespondență cu Coca Farago*, în „Manuscriptum”, nr. 3, 1977.
9. Trocan, Lelia, *Coca Farago și lumea scrierilor sale*, în „Analele Universității din Craiova”, Secția filologie, 1981.